

TIEN JAAR WERKGROEP VOOR TERTIAIRE EN KWARTAIRE GEOLOGIE
(EEN HISTORISCH OVERZICHT)

door

M. C. Cadée,

Maassluis.

Cadée, M. C. Tien jaar Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie (een historisch overzicht) (Ten years Working group for Tertiary and Quaternary Geology (a historical survey)). - Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol., 11 (2): 32 - 36, juni 1974.

Drs. M. C. Cadée, Merellaan 781, Maassluis, The Netherlands.

Op zaterdag 21 december 1963 werd te Rotterdam, in het Natuurhistorisch Museum, de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie opgericht. Over de naam van de nieuwe vereniging kon men het nog niet eens worden, men sprak over de "stratigrafische werkgroep". De naam "werkgroep" in plaats van "vereniging" werd speciaal gekozen om aan te geven, dat van de leden ook een daadwerkelijke inbreng verwacht werd. De huidige naam danken wij aan de toenmalige redacteur A. W. Janssen, die deze naam verkoos boven "stratigrafische werkgroep". Van de oprichtingsvergadering is geen presentielijst bewaard gebleven. In de ledenlijsten van de Werkgroep worden diegenen, die vanaf het begin lid waren en ook op de oprichtingsvergadering aanwezig waren aangeduid met L 1963.

Het initiatief voor de oprichtingsvergadering is genomen tijdens het zomerkamp, in Huppel bij Winterswijk, van het Haags Geologie Kader van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. Het Haags Geologie Kader, dat binnen de N.J.N. toch altijd al zijn eigen weg was gegaan, begon de bezwaren van het Jeugdbond zijn te voelen. Ook was er enige wrijving met het hoofdbestuur van de N.J.N., vanwege de concurrentie die het H.G.K. de Geologie Werkgroep van de N.J.N. aandeed. Deze initiatiefnemers waren: G. J. van Bekkum, M. van den Bosch, H. Bijlsma, M. van Eendenburg, A. Deyman, W. R. E. J. Dobson, R. E. Hamstra, A. W. Janssen, G. van de Velde, E. F. de Vogel, mejuffr. L. Zuurhout en vier onleesbaar.

Op de oprichtingsvergadering werd besloten tot de uitgave van een tijdschrift. Het eerste nummer hiervan, waarmee de vereniging haar eigenlijke naam kreeg, werd aan een aantal mogelijk belangstellenden toegezonden, in de hoop het ledenaantal uit te breiden. Deze methode werd ook met het tweede nummer gevolgd, waarna een bruikbaar aantal leden, donateurs en abonné's overbleef. De zeer hoge contributies hebben ongetwijfeld velen weerhouden zich als lid aan te melden, het volgende jaar werden de contributies ook belangrijk verlaagd.

In de eerste jaren van het bestaan van de Werkgroep ligt het accent duidelijk op het werkkamp, de benaming "werkgroep" was ook gekozen om inderdaad werk te verzetten. Deze werkkampen werden in de omgeving van Winterswijk gehouden, en tijdens deze kampen werd een begin gemaakt met de bestudering van de stratigrafie van het Tertiair van de omgeving van Winterswijk. Systematisch werden alle Tertiairvoorkomens, die op de geologische kaart stonden met de handboor verkend, vervolgens werd de onderlinge samenhang aan de hand van diepere boringen, gemaakt met de boorstelling van M. van den Bosch, vastgesteld. In het overzicht van de werkkampen hierna staan de belangrijkste activiteiten van elk kamp vermeld.

In de beginjaren van de Werkgroep werden in Antwerpen enkele geologisch interessante werken uitgevoerd, zoals de E 3 Scheldetunnel en de Kleine Ring rond Antwerpen, de parkeergarage aan de Ploegstraat en een aantal havenuitbreidingen, zoals Dok VII en Dok VIII en het Kanaaldok B1-B2. Door toegangsregelingen te treffen met de Stad Antwerpen en de aannemers bood de Werkgroep haar leden een unieke kans om de stratigrafie en de paleontologie van dit gebied te bestuderen. Door de sedimenten uit te zeven werden mooie, stratigrafisch zuivere collecties verkregen. De zo verkregen kennis van de fauna's leidde o.a. tot plaatsing van het Anversien in het Midden-Mioceen in plaats van in het Boven-Mioceen.

De Werkgroep organiseerde ook een aantal dagexcursies naar deze werken in Antwerpen, maar deze moesten door het grote aantal deelnemers spoedig gestopt worden, omdat op de werken teveel schade werd aangericht. Nieuwe ontsluitingen worden echter nog steeds bekend gemaakt via de Mededelingen of een stencil, zodat de leden op eigen gelegenheid hun gang kunnen gaan.

In 1966 werd een begin gemaakt met langere excursies, het duurde echter enkele jaren voordat de leden eraan gewend waren met Pasen of Pinksteren niet thuis te zijn. In de bijgaande lijst zijn alle excursies die de Werkgroep georganiseerd heeft genoemd, met data en reisdoel.

Al spoedig werd naast de huishoudelijke vergadering jaarlijks een aparte wetenschappelijke vergadering georganiseerd. Op deze vergaderingen (naar voorbeeld van de Nederlandse Malacologische Vereniging) werden lezingen over geologische onderwerpen gehouden en was er gelegenheid gegevens uit te wisselen.

Naast deze activiteiten werd ook een bibliotheek opgericht, die dankzij ruilabonnementen al aardig uitgegroeid is.

Het ledental van de Werkgroep bleef stijgen, een ontwikkeling die zich nog steeds voortzet. Verheugend is het aantal buitenlandse leden, vooral Belgische; de Werkgroep bleek hier in een behoefte te voorzien. Dat geldt natuurlijk ook voor Nederland. In deze beginjaren wist de Werkgroep te bewijzen, dat er inderdaad plaats was voor een vereniging gericht op Tertiair en Kwartair, naast het Koninklijk Nederlands Geologisch-Mijnbouwkundig Genootschap enerzijds en de

Nederlandse Geologische Vereniging en de Nederlandse Malacologische Vereniging
anderzijds.

Door de verantwoordelijkheid die het bestuur in feite droeg voor de gedragingen van haar leden op excursies kwam men al snel tot de overtuiging dat Koninklijke Goedkeuring noodzakelijk was. Hiervoor moesten statuten en reglementen worden opgesteld, een moeilijk werk, dat door C. Karnekamp en vooral ook door M. van den Bosch werd uitgevoerd. In de tussentijd werd de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de leden op excursies via een aansprakelijkheidsverklaring omzeild. Deze aansprakelijkheidsverklaring moest elk lid dat met een W.T.K.G.-excursie mee ging tekenen. Per 15 januari 1968 is de Werkgroep Koninklijk goedgekeurd, en dus een rechtspersoon.

December 1968 bestond de Werkgroep vijf jaar, en dit werd met een grote tentoonstelling "5 jaar werkgroepactiviteit" in het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam gevierd. Op deze tentoonstelling, gehouden van 15 februari tot 15 maart 1969, waren vrijwel alle belangrijke vondsten van de voorafgaande vijf jaar te zien. Het totaal aantal bezoekers was niet zeer groot, 680 personen, vandaar dat vijf jaar later tot een andere viering besloten werd.

In de nu volgende jaren begint de Werkgroep zich te consolideren. De bestaande activiteiten worden uitgebreid, maar er worden geen echt nieuwe activiteiten ontwikkeld. Opvallend is het succes dat de Paas- en vooral de Pinksterexcursies hebben. Zij nemen toe in deelnemersaantal en afgelegde kilometers. Ook de "Mededelingen" worden steeds dikker, bovendien stijgt ook het gehalte van de copy. De belangstelling voor de werkkampen neemt af. Hiervoor waren wel enige oorzaken aan te wijzen. In Winterswijk werd steeds aan hetzelfde onderzoek gewerkt, dat door zijn uitgebreidheid en door de gegevens die niet in werkkampen waren verzameld voor nieuw komers bijzonder lastig was te overzien. Lang niet alle uitgevoerde boringen zijn gepubliceerd, dit maakt oriëntatie vooraf ook erg moeilijk. Bovendien is voor veel leden het weer in deze streken weinig aantrekkelijk. Veel werkkampen hebben overvloedig regenwater gekend. Na een werkkamp in 1970, dat deze benaming nauwelijks verdiende, werd een andere mogelijkheid gezocht en gevonden in Kleine Spouwen bij Tongeren, in de Belgische provincie Limburg. Dit gebied, dat altijd al in de belangstelling van de Werkgroep stond, leent zich zeer goed voor geologisch onderzoek. In de twee werkkampen die daar nu gehouden zijn, was het aantal deelnemers ook niet zeer groot, maar er is wel veel afgeboord. Ook werden de gegevens verkregen in het eerste werkkamp in Kleine Spouwen vrij snel in de Mededelingen gepubliceerd. Door deze snellere afwerking van de verkregen gegevens, waar dit onderzoeksgebied zich goed voor leent, kan de belangstelling onder de leden voor het werkkamp levend blijven. Nog altijd is het werkkamp dé gelegenheid om grondig met de geologie van Tertiair en in mindere mate van Kwartair kennis te maken.

De stijging van het ledenaantal, en dus de stijging van de oplage van de Mededelingen, maakte wel het in eigen beheer stencillen niet meer uitvoerbaar, zodat hiervoor een stencilbedrijf werd ingeschakeld. Door de aanschaf van een elektrische schrijfmachine kon de uitvoering van de Mededelingen belangrijk verbeterd worden, tot vreugde van de redacteur A. W. Janssen, wiens jubilea als zodanig met die van de vereniging samenvallen. Door deze verbeterde uitvoering oordeelde het bestuur het nu (juni 1972) verantwoord ook beschrijvingen van nieuwe soorten e.d. in de Mededelingen op te nemen. Ook de goede verspreiding van het tijdschrift door de ruilabonnementen speelde hier een rol. Het blijft bovendien mogelijk publicaties in andere tijdschriften onder de kop "Publicatie van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie" uit te brengen.

Het aantal weekend- en langere excursies is in de laatste jaren belangrijk opgevoerd, het is gebleken dat hiervoor veel belangstelling is. Om leden bij hun geologische acties te helpen, heeft de Werkgroep twee handboren aangeschaft, die regelmatig uitgeleend zijn.

De wetenschappelijke en huishoudelijke vergaderingen worden nog steeds goed bezocht, meestal komt ongeveer 1/5 van alle leden, wat gezien de grote verspreiding van de leden goed kan worden genoemd. De jubileum-lezingendag op 1 december 1973, gehouden in verband met het tienjarig jubileum, werd ook goed bezocht, ondanks benzineschaarste en invallende winter (+ 120 personen). Van de gehouden lezingen vindt U in deze aflevering van de Mededelingen, het speciale jubileumnummer, de volledige teksten, voor zover beschikbaar.

Als de huidige ontwikkelingen zich voortzetten, kan reeds gezocht worden naar een passende viering van het volgende jubileum in 1978.

Activiteiten van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie

a. Werkkampen.

- 1 t/m 15 augustus 1964 te Huppel bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: zelf gegraven ontsluiting bij Ticheloven in Eibergen-Loo; ontdekking schelphoudende lagen onder bodem groeve Zwilbroek.
2. 17 juli t/m 7 augustus 1965 te Huppel bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: boringen bij de ontsluiting Stemerdink en op het erf van boerderij Stemerdink, in Groenlo en De Giffel.
3. 16 juli t/m 6 augustus te Huppel bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: (her)ontdekking van de ontsluiting 't Klooster, boringen in Dingden en op de top van het plateau bij 't Klooster
4. 8 t/m 29 juli 1967 te Ratum bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: boringen in Lievalde en bij boerderij Maneschijn, localisering van de overschuiving bij Stemerdink.
5. 6 t/m 27 juli 1968 te Ratum bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: zelf gegraven ontsluiting te Miste, voortzetting Stemerdink onderzoek.
6. 5 t/m 26 juli 1969 te Ratum bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: in kaart brengen van de natuurlijke ontsluitingen, systematisch onderzoek van alle beken en sloten oostelijk van Winterswijk, boring Wassink.
7. 11 juli t/m 1 augustus 1970 te Brinkheurne bij Winterswijk.
Belangrijkste activiteiten: handboringen in het Woold, onderzoek van het zandige Rupelien in De Vlijt.
8. 22 juli t/m 5 augustus 1972 te Kleine Spouwen (België).
Belangrijkste activiteiten: het afboren van een oost-west profiel van Kasteel Oude Biezen naar Kleine Spouwen.
9. 7 t/m 22 juli 1973 te Kleine Spouwen (België).
Belangrijkste activiteiten: het afboren van een noord-zuid profiel van de Galgeberg (Tongeren) naar Waltwilder.

b. Excursies

1. 10 maart 1965 E 3 Scheldetunnel te Antwerpen (Mioceen en Oligoceen).
2. 16 april 1965 E 3 Scheldetunnel te Antwerpen (Mioceen en Oligoceen).
3. 19 maart 1966 Ondergrondse parkeergarage in de Ploegstraat te Antwerpen (Mioceen).
4. 23 maart 1966 Ondergrondse parkeergarage in de Ploegstraat te Antwerpen (Mioceen).
5. 8 - 13 april 1966 (Pasen) Werkkampje te Dingden (Westfalen)(Mioceen).
6. 13 - 15 mei 1967 (Pinksteren) Omgeving van Tongeren (Oligoceen, Grimmertingen bij Vliermaal).
7. 1 - 3 juni 1968 (Pinksteren) Vlaanderen (Eoceen en Kwartair, Aalst).
8. 4 - 7 april 1969 (Pasen) Omgeving van Winterswijk (Mioceen en Oligoceen, Stemerding).
9. 16 - 18 mei 1970 (Pinksteren) West België (Eoceen, St. Kruis bij Ieper).
10. 29 - 31 mei 1971 (Pinksteren) Omgeving van Tongeren (Oligoceen, Kadier en Keer).
11. 30 maart - 4 april 1972 (Pasen) Sylt en Sleeswijk-Holstein (voorn. Mioceen).
12. 20 - 22 mei 1972 (Pinksteren) Omgeving van Tongeren (Oligoceen, Kleine Spouwen).
13. 20 - 24 april 1973 (Pasen) Mainzer Bekken (Oligoceen, Bad Kreuznach).
14. 19 - 20 mei 1973. Omgeving van Tongeren (Oligoceen, Kleine Spouwen).
15. 9 - 11 juni 1973 (Pinksteren) Omgeving van Kassel (Oligoceen, Glimmerode).
16. 8 - 9 september 1973 Omgeving van Winterswijk (Mioceen en Oligoceen, Stemerding).
17. 13 - 14 oktober 1973 Streek van Tienen - Leuven, België (sedimentologische excursie).

Tussen haakjes zijn de ouderdommen van de bezochte afzettingen en tevens de overnachtingsplaats genoemd.

c. Jubileum-vieringen.

1. 15 februari - 15 maart 1969. Tentoonstelling "5 jaar werkgroep activiteit", in het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam.
2. 1 december 1973. Lezingendag in het Internationaal Agrarisch Centrum te Wageningen onder het motto "Nieuwe ontwikkelingen in de geologie".